

розвитку дитини з розумовою відсталістю, що є передумовою для формування соціально-активної особистості. Розкрито особливості мовленнєвого розвитку розумово відсталих дітей. Представлено та обґрунтовано умови, форми та види спільної роботи логопеда з батьками, які можуть бути використані в логокорекційній роботі з розумово відсталими дітьми.

Ключові слова: логопедична допомога, робота з батьками, розумово відсталі діти, мовлення, мовленнєва діяльність.

Герасченко С.И., Тарасевич А.О. Организационные аспекты работы логопеда с родителями, которые воспитывают умственно отсталого ребенка

В статье представлена попытка раскрыть проблему организации работы логопеда с родителями, которые воспитывают ребенка с умственной отсталостью. Представлен сокращенный анализ дидактико-методической и специальной литературы касающейся проблемы организации совместной работы логопеда и семьи в которой воспитывается ребенок с умственной отсталостью, а это дает возможность определить место и значение семьи для успешного физического, познавательного и речевого развития ребенка с умственной отсталостью, что является предпосылкой для формирования социально-активной личности. Раскрыты особенности речевого развития умственно отсталых детей. Представлены и обоснованы условия, формы и виды совместной работы логопеда с родителями, которые могут быть использованы в логокоррекционной работе с умственно отсталыми детьми.

Ключевые слова: логопедическая помощь, работа с родителями, умственно отсталые дети, речь, речевая деятельность.

Geraschenko S., Tarasevych A. Organizational aspects of speech therapy with parents who educate mentally retarded children

The paper presents an attempt to study the issue of a speech therapist working with parents, where raising a child with mental retardation presented an abbreviated analysis didaktiko-metodichnoyi and literature, with problem, which makes it possible to determine the place and importance of interaction between a speech therapist and his family for a successful physical, cognitive and language development of children with mental retardation, which is a prerequisite for the formation of socially active person. The features of the language development of mentally retarded children. Presented and explained the conditions forms and types of speech therapist work together with parents, which can be used in lohokorektsiyn work with mentally retarded preschoolers.

Keywords: speech therapy, help work with parents, mentally retarded children, speech, speech activity.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2014

Статтю прийнято до друку 13.03.2014

Рецензент: д.психол.н., професор Шульженко Д.І.

УДК [376 : 378. 046.4] (477)

ВНЕСОК ПРОФЕСОРА І.П. КОЛЕСНИКА У РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДЕФЕКТОЛОГІВ

Гладуш В.А.

доктор педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Реалізація корекційно-виховних завдань, що стоять перед сучасною спеціальною школою багато в чому залежить від рівня професійної підготовки дефектологічних кадрів, розвитку дефектологічної науки, вивчення та врахування історичного досвіду. У вирішенні цих проблем у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. важливу роль відіграв дефектологічний факультет Київського державного педагогічного інституту (КДПІ) імені О.М. Горького, нині Інститут корекційної педагогіки і психології НПУ імені М.П. Драгоманова, який впродовж 20 років очолював Іван Пантелійович Колесник. Системно-хронологічний аналіз діяльності цього вченого дозволить глибоко вивчити і суттєво доповнити історію розвитку системи післядипломної педагогічної освіти дефектологів в Україні.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми професійної підготовки фахівців корекційної освіти висвітлювали у своїх наукових працях Віт.І. Бондар, І.Г. Єременко, Н.Ф. Засенко, І.П. Колесник, М.З. Кот, С.М. Миронова, О.М. Потапенко, В.М. Синьов, С.В. Федоренко, М.К. Шеремет, О.Е. Шевченко та ін. На сучасному етапі розвитку професійної підготовки дефектологічних кадрів особливий інтерес викликає практичний досвід організації післядипломної педагогічної освіти дефектологів науково-педагогічними працівниками НПУ імені М.П. Драгоманова у перші роки розбудови незалежної України.

Виклад основного матеріалу. У 1991 р. в Україні постали нові завдання щодо розвитку системи спеціальної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Провідна роль в організації підготовки дефектологічних кадрів та вдосконаленні їхньої післядипломної педагогічної освіти традиційно належала науково-педагогічному складу дефектологічного факультету КДПІ ім. О.М. Горького, який з 1991 по 1993 рр. змінив назву на КДПІ імені М.П. Драгоманова. У 1993 р. КДПІ імені М.П. Драгоманова було присвоєно статус державного педагогічного університету, і він отримав назву Український державний педагогічний університет (УДПУ) імені М.П. Драгоманова. 11 липня 1997 р. за вагомих внесок колективу університету в розвиток

педагогічної науки, значні досягнення у підготовці висококваліфікованих педагогічних кадрів для системи освіти України, а також, беручи до уваги загальнодержавне визнання результатів діяльності університету [1, с. 35], УДПУ імені М.П. Драгоманова присвоєно високий статус національного і надано нову назву – Національний педагогічний університет (НПУ) імені М.П. Драгоманова. Із 2003 р. дефектологічний факультет реорганізовано у Інститут корекційної педагогіки та психології НПУ імені М.П. Драгоманова.

З розбудовою та удосконаленням вищої дефектологічної освіти в Україні, підготовкою учительських та науково-педагогічних кадрів, організацією їхньої післядипломної освіти нерозривно пов'язана діяльність відомого українського дефектолога Івана Пантелійовича Колесника, який розпочав науково-педагогічну діяльність на дефектологічному факультеті КДПІ ім. О.М. Горького в 1979 р., маючи вже більш як 10-річний педагогічний стаж учителя-сурдопедагога. За словами колег і учнів саме «...професіоналізм, надзвичайні творчі та організаторські здібності, енергія, цілеспрямованість забезпечують йому міцні лідерські позиції в колективі викладачів факультету і одноставне обрання в 1983 р. на посаду декана дефектологічного факультету, на якій він проявив себе талановитим адміністратором, мудрою і чуйною людиною...» [2].

Оволодівши значним практичним досвідом учителя спеціальної школи для дітей з вадами слуху та усвідомивши нагальні потреби неухильного систематичного зростання професійного рівня корекційного педагога, упродовж більше тридцяти років І.П. Колесник докладав значних зусиль для інноваційної розбудови спеціальної вищої педагогічної освіти в Україні, для удосконалення підготовки майбутніх фахівців для закладів спеціальної освіти та для відкриття нових напрямів підготовки фахівців спеціальності «Дефектологія».

З метою вирішення проблем забезпечення дефектологічними кадрами вищої кваліфікації фахових кафедр дефектологічних факультетів України за ініціативи І.П. Колесника в 1994 р. на дефектологічному факультеті УДПУ імені М.П. Драгоманова вперше в Україні було створено спеціалізовану вчену раду для захисту кандидатських дисертацій зі спеціальностей 13.00.03 – «спеціальна педагогіка» та 19.00.08 – «спеціальна психологія». Як зазначала доцент кафедри корекційної психопедагогіки ІКПП імені М.П. Драгоманова Г.С. Піонтківська, це була подія історичної ваги для подальшого розвитку дефектологічної науки в Україні. Суттєво зміцнився науковий потенціал кафедр дефектологічних факультетів Києва, Слов'янська Донецької області та Кам'янець-Подільського Хмельницької області.

Враховуючи особистісні толерантні риси І.П. Колесника, його глибокі фахові знання, настирливість, завзятість до науково-дослідної роботи, практичний досвід методиста і організатора навчально-виховного процесу вищої школи, Міністерство освіти України, керівництво університету постійно залучало його до участі в роботі дорадчих органів. Учений плідно працював у складі редакції наукового журналу «Дефектологія» АПН України, методичної Ради НПУ імені М.П. Драгоманова, очолював методичну раду з дефектології при Міністерстві освіти і науки України, методичну раду з сурдопедагогіки в Україні при НДІ дефектології СРСР.

У 1990-х рр. в УДПУ імені М.П. Драгоманова, незважаючи на складні соціально-економічні умови функціонування всієї системи вищої освіти, продовжував надавати освітні послуги факультет підвищення кваліфікації (ФПК). Проте, виходячи із специфіки організації навчального процесу із перепідготовки практичних педагогічних працівників спеціальних навчально-виховних закладів за ініціативи декана факультету І.П. Колесника цим напрямом педагогічної діяльності займався саме дефектологічний факультет. У 1994 р. спецкурс заочної форми навчання було реорганізовано у спецфакультет при дефектологічному факультеті УДПУ імені М.П. Драгоманова. Спецфакультет об'єднував звичайне заочне навчання з 1-го курсу (термін навчання 5 років) і спецкурс для осіб з вищою педагогічною освітою (термін навчання 3 роки), а також екстернатну форму навчання.

Положення про спецфакультет при певному факультеті в структурі університету передбачало наявність штатної одиниці – заступника декана факультету по роботі зі студентами спецфакультету. Певний час ці обов'язки виконувала в той час кандидат педагогічних наук, доцент кафедри сурдопедагогіки М.К. Шеремет. Згідно з планом набору (175 держбюджетних місць щорічно) набиралася спецкурс для осіб з вищою педагогічною освітою, працюючих у спеціальних навчально-виховних закладах, з метою їх перепідготовки та одержання вищої дефектологічної освіти з спеціальностей: «Олігофренопедагогіка» (50 осіб), «Сурдопедагогіка» (50 осіб), «Логопедія» (50 осіб), «Тифлопедагогіка» (25 осіб). Перепідготовка здійснювалася впродовж трьох навчальних років за заочною формою навчання. Навчальний план передбачав щороку по дві сесії (за 3 роки – 120 днів), на 1 день планувалося 6 навчальних годин, загальна кількість навчального часу складала 720 годин.

У 1996 р. додатково до заочної трьохрічної підготовки було здійснено набір експериментального спецкурсу педагогічних працівників спеціальних навчально-виховних закладів, який передбачав надання післядипломної вищої дефектологічної освіти за однорічною денною формою перепідготовки з планом набору 100 місць. Навчальний план перепідготовки передбачав 1 080 годин аудиторних занять, тобто 36 тижнів, з яких 1-й семестр – 17 тижнів, 2-й семестр – 19 тижнів. Усім випускникам видавався диплом про вищу освіту державного зразка. Однак експеримент закінчився невдало, оскільки перепідготовка педагогічних кадрів на основі державного

фінансування саме посеред навчального року де-юре перестала існувати. Постановою Кабінету Міністрів України № 38 від 20 січня 1997 р. «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися державними навчальними закладами» визначалося, що здобуття другої вищої освіти, другої кваліфікації, післядипломна освіта здійснюється на контрактній основі за рахунок фізичних і юридичних осіб. Цей урядовий документ тимчасово призупинив перепідготовку дефектологічних кадрів, оскільки педагогічні працівники спеціальних навчально-виховних закладів у той час були матеріально неспроможними сплачувати за навчання. З припиненням державного фінансування спецкурсу заочної форми навчання та введенням платних освітніх послуг було ліквідовано не лише спецфакультет, але й нанесено величезної шкоди всій системі післядипломної освіти дефектологів.

Утім, незважаючи на об'єктивні й суб'єктивні труднощі та проблеми в організації й проведенні навчального процесу, перепідготовка дефектологічних кадрів здійснювалася завдяки особистому ентузіазму науково-педагогічних працівників факультету: І.П. Колесника, Н.Ф. Засенко, В.Є. Турчинської, М.К. Шеремет, Л.І. Фомічової, Є.П. Синьової, А.І. Селецького, О.Й. Теплицької, Г.С. Піонтківської, М.В. Рождественської, О.М. Козлової, О.Р. Костенко, Г.П. Коростенської, Т.П. Свиридюк, І.М. Лобурця, С.Ф. Ніколаєва, Є.О. Білевича та інших.

У 1997 р. на засіданні Вченої ради УДПУ імені М.П. Драгоманова (протокол №8 від 24 квітня 1997 р.) було затверджено нові правила прийому до спецфакультету при дефектологічному факультеті УДПУ імені М.П. Драгоманова на 1997/98 навчальний рік, згідно з якими здійснювалася перепідготовка осіб, які мали вищу педагогічну освіту і працювали в спеціальних дошкільних закладах і школах-інтернатах із спеціальності 7.01.01.05 «Дефектологія» за спеціалізацією: «Олігофренопедагогіка», «Сурдопедагогіка», «Тифлопедагогіка», «Логопедія». Випускники одержували другу вищу педагогічну освіту за двома формами: заочної (термін навчання 2,5 роки), стаціонарній (термін навчання 9 місяців). Зарахування студентів на спеціальний факультет проводилося на контрактній основі на підставі конкурсу документів згідно з клопотанням (направленням) міністерства освіти республіки Крим, управлінь освіти обласних, Київської і Севастопольської міських, районних державних адміністрацій, закладів спеціальної освіти. Спеціальний факультет працював на госпрозрахунковій основі.

Проблеми, які заважали процесу підготовки дефектологів та підвищення рівня їхньої кваліфікації всебічно обговорювалися на всіх рівнях завдяки саме декану факультету І.П. Колеснику. Так, виступаючи на міжнародній науково-практичній конференції «Діти з обмеженими фізичними та розумовими можливостями в системі корекційного навчання і виховання» (27 травня 1997 р.), І.П. Колесник вказав на причини незадовільного стану, в якому опинилася вся система вищої дефектологічної освіти:

- жебрацький стан освіти взагалі. За складних соціально-економічних умов лише за останні два роки зі шкіл-інтернатів пішли 3,9 тис. кращих педагогів;
- міжвідомчі перешкоди центральних і регіональних владних структур системи освіти, охорони здоров'я, соціального захисту;
- відсутність державного стандарту вищої дефектологічної освіти для здійснення ступеневої підготовки дефектологічних кадрів бакалавр, спеціаліст, магістр;
- відсутність будь-якої популяризації дефектологічних знань серед населення, інформації про осіб з психічними вадами й дефектологічні спеціальності;
- фактичне призупинення діяльності системи післядипломної освіти осіб, які мають вищу педагогічну освіту і працюють у спеціальних навчально-виховних закладах, та системи підвищення кваліфікації педагогічного персоналу спеціальних шкіл.

Вихід із такого скрутного становища полягає у докорінній перебудові системи дефектологічної освіти. Нормативно-правове забезпечення не лише перебудови, а й самого факту існування в сучасних умовах системи спеціальної освіти та підготовки дефектологічних кадрів можливе лише за умови негайного прийняття Закону України «Про спеціальну освіту». У плані науково-методичного забезпечення на перше місце висувається завдання розробки концепції вищої дефектологічної освіти, яка б включала мету, завдання, зміст, структуру системи безперервної дефектологічної освіти, гнучкість структури дефектологічних спеціальностей відповідно до потреб спеціального навчання і виховання, ефективніше використання випускників-дефектологів, науково-дослідну і науково-методичну роботу, удосконалення системи управління [4].

І.П. Колесник невпинно й наполегливо відстоював позиції вищої базової та післядипломної дефектологічної освіти. Згідно з наказом № 285 від 31.02.98 р. та розпорядженням № 79 від 02.08.01 р. Міністерства освіти і науки України він очолював робочу групу вчених-дефектологів з розробки Державного галузевого стандарту вищої освіти зі спеціальності 6.010105 «Дефектологія». Під його керівництвом та з безпосередньою участю у 2002 р. розроблено чотири Державних галузевих стандартів вищої освіти з дефектологічних спеціальностей «Олігофренопедагогіка», «Сурдопедагогіка», «Тифлопедагогіка», «Логопедія» освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки 6.010105 «бакалавр», 7.010106 «спеціаліст», 8.010106 «магістр»

корекційної освіти (дефектології).

За ініціативи декана факультету І.П. Колесника у другій половині 1990-х рр. на дефектологічному факультеті було проведено стратегічно важливі організаційні зміни. Рішенням Міністерства освіти України в 1998 р. була проведена докорінна реорганізація дефектологічного факультету. На факультеті, який складався із двох фахових кафедр (олігофренопедагогіки і психопатології; сурдопедагогіки і логопедії), було вперше відкрито чотири фахові кафедри відповідно до основних дефектологічних спеціальностей. Так, було відкрито єдину в Україні кафедру тифлопедагогіки (завідувач – кандидат психологічних наук, професор Є.П. Синьова), яка розпочала підготовку бакалаврів, спеціалістів і магістрів-дефектологів за спеціальністю «Тифлопедагогіка» та кафедру логопедії (завідувач – доктор педагогічних наук, професор М.К. Шеремет), яка спеціалізувалася на підготовці вчителів початкових класів шкіл для дітей з важкими розладами мовлення і педагогів-логопедів для загальноосвітніх спеціальних шкіл та дошкільних установ.

Кафедра олігофренопедагогіки (завідувач – кандидат педагогічних наук, доцент В.Є. Турчинська), продовжуючи підготовку вчителів загальноосвітніх предметів, вчителів професійно-трудового навчання для допоміжних шкіл, розширює зміст і напрями підготовки майбутніх фахівців для набуття компетентності у корекційному навчанні не тільки розумово відсталих, а й дітей з ЗПР, РДА, з наслідками ДЦП та іншим спектром порушень інтелектуального, емоційного та фізичного розвитку.

У творчому пошуку перебувала кафедра сурдопедагогіки, якою тривалий час завідували професори Н.Ф. Засенко, Є.Ф. Соботович, а з 1998 р. – доктор психологічних наук, професор Л.І. Фомічова. Кафедра спрямовує пошук на відкриття нових, додаткових до сурдопедагогіки спеціалізацій майбутніх фахівців, зокрема пов'язаних із практичною психологією, викладанням української мови та літератури, навчанням глухих іноземної мови, сурдоперекладом та із педагогічними аспектами використання сучасної сурдотехніки тощо.

Важливо також зазначити, що дефектологічний факультет НПУ імені М.П. Драгоманова та його кафедри готували дефектологів не тільки для України, а й надавали дійову допомогу у підготовці вчителів для спеціальних шкіл Узбекистану, Казахстану, Азербайджану, Молдови та інших республік колишнього СРСР.

У цей період дуже важливими для дефектологічного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова були наукові здобутки викладачів, які суттєво збагачували теоретичні основи дефектології і безпосередньо впливали на зміст підготовки дефектологів. Вагомий внесок у дефектологічну науку, теорію і практику післядипломної педагогічної освіти дефектологів привнесли учні відомого на пострадянському просторі сурдопедагога академіка Миколи Дмитровича Ярмаченка – І.П. Колесник (1994), М.К. Шеремет (1997), Л.І. Фомічова (1998).

Іван Пантелійович Колесник у монографічному дослідженні [5] розглянув сутність соціалізації як складного біопсихосоціального процесу. Учений наголошує, що проблема соціального виховання глухих дітей у різні історичні періоди привертала увагу вчених-сурдопедагогів. Однак усі дослідження були наскрізь пронизані комуністичною ідеологією, заполітизовані, відображали у своїй більшості організаційний, методично-рекомендаційний характер. Автором зроблена спроба показати соціалізацію особистості глухого школяра як педагогічну проблему.

У монографії відображені поняття комплексного підходу як основного шляху ефективного вирішення проблеми соціалізації особистості глухого школяра, його інтеграції та адаптації у чужому середовищі. Комплекс виховної роботи передбачає єдність мети, завдання, змісту роботи і полягає у спрямуванні виховної дії на формування інтелектуальної, практично результативної і мотиваційної сфер особистості школяра, на об'єднання в цілісній системі всіх впливів, які сприяють виробленню високих соціально цінних рис нашого сучасника. Особлива увага приділена висвітленню суті твердження, висловленого С.О. Зиковим, що основний шлях подолання наслідків глухоти полягає не у заміні відсутніх словесних засобів спілкування мовою жестів, а в робочому процесі вивчення мови слів, провідним принципом якого є організація педагогічно доцільної, всебічно виховуючої діяльності глухих дітей, яка спрямовується і керується сурдопедагогами. Ця монографічна праця І.П. Колесника мала вагоме значення для практичної діяльності учителів і вихователів шкіл для дітей з вадами слуху.

У подальшому наукові праці І.П. Колесника, серед яких «Буквар. Пробний підручник для підготовчих класів школи глухих» (у співавт.), «Дефектологічний словник: навчальний посібник» (у співавт.), «Робота з розумово відсталими дітьми-сиротами: навчальний посібник» (у співавт.), «Кафедра психокорекційної педагогіки. Внесок викладачів кафедри у розбудову української дефектології: навчальний посібник» (у співавт.), методичні матеріали, навчально-методичні комплекси фахової підготовки корекційних педагогів, програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників спеціальних шкіл, наукові статті, тези стали надійним орієнтиром у практичній роботі для педагогічних працівників спеціальних шкіл.

Плідна діяльність І.П. Колесника неодноразово оцінена високими державними нагородами, серед яких «Відмінник освіти України» (1996), орден «За заслуги» III ступеня (2000) тощо.

Висновок. Під керівництвом І.П. Колесника відомий в Україні та поза її межами дефектологічний

факультет НПУ імені М.П. Драгоманова вагомо зміцнив свій авторитет як науковий і педагогічний центр, що готує кваліфікованих спеціалістів для спеціальної освіти України. Саме завдяки виваженим організаційним заходам, вагомим результатам у підготовці дефектологічних кадрів, у зміцненні навчально-матеріальної і методичної бази, суттєвому посиленню кадрового складу, дефектологічний факультет у 2003 р. за ініціатииви ректора НПУ імені М.П. Драгоманова академіка В.П. Андрущенка було реорганізовано в Інститут корекційної педагогіки та психології.

Література

1. Андрущенко В. П. Наш університет / В.П.Андрущенко. – К., 2009. – 319 с. 2. Іван Пантелійович Колесник // Дефектологія. – 2002. – № 1. (з обкладинки). 3. Кафедра психокорекційної педагогіки. Внесок викладачів кафедри у розбудову української дефектології : навч. посіб. – Частина 1. / за ред. І. П. Колесника, Г. С. Пionтківської. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 202 с. 4. Колесник І. П. Проблеми розвитку вищої дефектологічної освіти / І. П. Колесник / Матеріали міжн. наук.-практ. конференції «Діти з обмеженими фізичними та розумовими можливостями в системі корекційного навчання і виховання» – К., 1997. – С. 240–241. 5. Колесник І. П. Соціалізація особистості глухого школяра / І. П. Колесник. – К., 1994. – 111 с.

References

1. Andruschenko V.P. Nash Universitet / V.P.Andruschenko. – K., 2009. – 319 p. 2. Ivan Panteliyovych Kolesnik // Defectologia. – 2002. – № 1. 3. Kafedra psychopedagogiki. Vnesok vikladachiv kafedriy v rozbudovu Ukrainsoy Defectologii: teach. navch. posib. – Ch. 1. / pod. red. I.P. Kolesnika, G.S. Piontkivskoiy. – K.: NPU im. Dragomanova, 2011. – 202 p. 4. Kolesnik I.P. Problemy rozvitku vishchoy defektologichnoy osvity / I.P. Kolesnik / Material. mezd. nauk.-prakt. konferenciy "Dety z obmezenimi fizicheskimi ta rozumovimi mozhlivostimi v sistemі spezialnoy osvity". – K., 1997. – P. 240–241. 5. Kolesnik I.P. Socializasiya osobistosty глуhogo shkolyra / I.P. Kolesnik. – K., 1994. – 111 p.

Гладуш В.А. Внесок професора І.П. Колесника у розвиток системи післядипломної педагогічної освіти дефектологів.

У статті розглядається низка організаційних заходів з удосконалення системи післядипломної педагогічної освіти дефектологів на початку 1990-х рр. При цьому наголошується, що перепідготовка педагогічних кадрів спеціальних шкіл в основному здійснювалася на дефектологічному факультеті НПУ імені М.П. Драгоманова. Автор висвітлює важливу роль у процесі вдосконалення системи підготовки та розбудови системи перепідготовки дефектологічних кадрів декана факультету Івана Пантелійовича Колесника. За його ініціатииви створився спецфакультет, функціонувала спеціалізована вчена рада для захисту кандидатських дисертацій, пройшла реорганізація факультету, відкрито профільні кафедри тифлопедагогіки й логопедії, удосконалено навчально-матеріальну базу факультету та навчально-методичне забезпечення навчального процесу. Під керівництвом і за участю І.П. Колесника розроблено чотири Державних галузевих стандартів вищої освіти з дефектологічних спеціальностей «Олігофренопедагогіка», «Сурдопедагогіка», «Тифлопедагогіка», «Логопедія» освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки „бакалавр”, „спеціаліст”, „магістр”. Зазначено, що високих вершин І.П. Колесник досягнув завдяки власному практичному досвіду методиста і організатора навчально-виховного процесу вищої школи, глибоким фаховим знанням, особистісним толерантним рисам.

Ключові слова: І.П. Колесник, система спеціальної освіти, дефектологи, післядипломна педагогічна освіта.

Гладуш В.А. Вклад профессора И.П. Колесника в развитие системы последипломного педагогического образования дефектологов .

В статье рассматривается ряд организационных мероприятий по совершенствованию системы последипломного педагогического образования дефектологов в начале 1990-х гг. При этом отмечается, что переподготовка педагогических кадров специальных школ в основном осуществлялась на дефектологическом факультете НПУ имени М.П. Драгоманова. Автор освещает важную роль в процессе совершенствования системы подготовки и развития системы переподготовки дефектологических кадров декана факультета Ивана Пантелеевича Колесника. По его инициативе создан спецфакультет, функционировал специализированный ученый совет для защиты кандидатских диссертаций, прошла реорганизация факультета, открыто профильные кафедры тифлопедагогика и логопедии, усовершенствована учебно-материальная база факультета и учебно-методическое обеспечение учебного процесса. Под руководством и при участии И.П. Колесника разработаны четыре Государственных отраслевых стандарта высшего образования по дефектологическим специальностям «Олигофренопедагогика», «Сурдопедагогика», «Тифлопедагогика», «Логопедия» образовательных-квалификационных уровней подготовки "бакалавр", "специалист", "магистр". Отмечено, что высоких вершин И.П. Колесник достиг благодаря своему практическому опыту методиста и организатора учебно-воспитательного процесса высшей школы, глубоким профессиональным знаниям, личностным толерантным чертам.

Ключевые слова: И.П. Колесник, система специального образования, дефектологи, последипломное педагогическое образование.

Gladush V.A. Contribution of Prof. I.P. Kolesnik in the development of postgraduate education of the pathologists.

In the article it goes about a number of organizational measurements to improve the system of postgraduate education of the pathologists in the beginning of 1990s. Herewith it is noted that the retraining of teachers of special schools is mainly executed by faculty of defectology of NPU named after M.P. Dragomanov. The author shows an important role in the process of improving the system of training and development of personnel training of defectology of dean Ivan Panteleevich Kolesnik. On his initiative it was founded a specialized faculty, functioned specialized scientific council for the protection of master's theses, was a reorganization a faculty, was opened specialized departments of typhlopedagogy, improved training facilities and faculty training and methodological

support of the educational process. Under the guidance and with the participation of I.P. Kolesnik it was developed four state industrial standards of higher education in the field of speech pathology "Oligophrenopedagogics", "Surdopedagogics", "Typhlopedagogics", "Logopedy", educational qualification as "Bachelor", "Specialist" and "Master". Noted that the highest peaks of I.P. Kolesnik reached due to the practical experience of a practitioner and organizer of the educational process of higher education, professional knowledge, personal tolerant traits.

Keywords: I.P. Kolesnik, the special education system, defectology, postgraduate education.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2014 р.

Статтю прийнято до друку 20.02.2014 р.

УДК 376.32:316

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Глушенко К.О.

кандидат педагогічних наук, доцент

Гладких Н.В.

спеціальна загальноосвітня школа «Надія» (м. Київ)

В останні роки відмічаються тенденції до збільшення числа дітей з комплексними порушеннями психофізичного розвитку. Проблеми раннього виявлення, психолого-педагогічної діагностики і корекції розвитку дітей даної групи залишаються одними з найменш розроблених як в теоретичному, так і в практичному плані. Розробки потребують шляхи та способи психолого-педагогічної підтримки дітей даної категорії, організації спеціального навчання, особливо на початковому періоді.

При розгляді проблеми комплексних психофізичних порушень важливим є врахування факту унікальності та своєрідності розвитку таких дітей, необхідність уваги до великої кількості проблем медичного, психологічного, освітнього і, як наслідок, соціального характеру, що виникають в процесі їх навчання і соціальної реабілітації.

Вирішення завдань корекції розвитку дітей з комплексними порушеннями потребує створення різноманітних програм, обґрунтування системи організації навчально-виховної роботи, розробки змісту, форм і методів, які мають відповідати рівню можливостей дитини. Більшість дітей з комплексними порушеннями розвитку не здатні засвоїти навчальний матеріал у строки, передбачені програмами для загальноосвітніх шкіл, у них виникають специфічні труднощі в процесі соціальної інтеграції. Через утруднення або взагалі неспроможність навчатися у спеціальних закладах для дітей за одним типом нозології діти даної категорії потребують навчання у спеціальних групах при дошкільних навчальних закладах та класах при спеціальних загальноосвітніх школах. Існує, крім того, окрема категорія дітей, особливості розвитку яких, зумовлені глибиною та складністю наявного у них комплексного порушення, вимагають організації індивідуального навчання. Через недоліки системи спеціальної освіти такі діти в більшості випадків позбавлені можливості оволодіти навичками, необхідними для самостійного життя в суспільстві.

Навчання дітей з комплексними порушеннями розвитку у різних типах навчальних закладів обумовило виникнення значних труднощів при визначенні змісту педагогічної роботи. На практиці методика навчання таких дітей орієнтується на провідне порушення і, як виявилось, не може забезпечити в достатній мірі всебічність і цілісність навчального впливу, що є необхідним при поєднанні множинних первинних порушень [5, с. 10].

Порушення розвитку можуть проявлятися різноманітними поєднаннями. Це можуть бути поєднання сенсорних, інтелектуальних, рухових, мовленнєвих і емоційних порушень, наприклад: поєднання порушення зору і слуху (сліпоглухота), зору і системного порушення мовлення, зору і розумової відсталості, порушення слуху і розумової відсталості, зору і опорно-рухового апарату.

Взагалі, Т.О. Басилова зазначає [1], що можна виділити більше двадцяти типів складних та множинних порушень, які можуть бути представлені поєднанням первинних сенсорних, рухових, мовленнєвих, емоційних порушень, а також поєднанням усіх цих порушень з розумовою відсталістю різного ступеня.

У дефектологічній практиці зустрічаються й діти з множинними порушеннями – розумовідсталі сліпоглухі, діти з порушеннями опорно-рухового апарату в поєднанні з порушеннями органів слуху або зору та ін.

Водночас у спеціальній літературі очевидно є неупорядкованість термінології, що використовується для позначення поєднання декількох порушень розвитку. Назріла необхідність визначення змісту та уточнення значення ряду термінів, які одночасно використовуються у сучасній спеціальній україномовній і російськомовній літературі. У працях вітчизняних дослідників ми зустрічаємо терміни: складний дефект, порушення складної структури; складні, множинні, комплексні та комбіновані порушення розвитку [4, с. 3].

Власне, дослідження проблематики навчання дітей з комплексними порушеннями почалося з вивчення